

dr hab. Adam Hołub

Toruń, 17. lutego 2022 r.

Uniwersytet Mikołaja Kopernika

w Toruniu

Wydział Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie

Recenzja

dorobku naukowego, dr. Grzegorza Kozłowskiego w tym jego zgłoszonego osiągnięcia naukowego pt. *Smart not Small. Polityka bezpieczeństwa Republiki Estońskiej*, Wydawnictwo Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin 2020, ISBN 978-83-7306-965-7, ss. 372

1. Podstawa formalna

Ocena dorobku osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji została przeprowadzona w oparciu o zapisy art. 219 ust 1. pkt 2, 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2021 r. poz. 478) oraz par 1, ust. 2, pkt 2,3 Procedury postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego, stanowiącej załącznik do uchwały nr 24 Senatu Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie z dnia 27 października 2020 roku zmieniającej uchwałę Nr 553 Senatu Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie z dnia 20 września 2019 roku wprowadzającą procedurę postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego (ze zm.)

2. Informacja dotycząca osoby ubiegającej się o nadanie stopnia

Dr Grzegorz Kozłowski od 1999 roku zatrudniony jest w Ministerstwie Spraw Zagranicznych i od 2018 roku pełni funkcję nadzwyczajnego i pełnomocnego ambasadora RP w Republice Estońskiej.

Życiorys naukowy rozpoczął od uzyskania tytułu zawodowego licencjata w Szkole Głównej Handlowej (nauki ekonomiczne) na podstawie pracy *Ocena kosztów rozszerzenia NATO* (1998). W tym samym roku został absolwentem Uniwersytetu w Białymstoku uzyskując tytuł zawodowy magistra nauk prawnych na podstawie pracy *Referendum jako wyraz woli suwerena* (1998). W 1999 roku uzyskał tytuł zawodowy magistra w Szkole Głównej Handlowej na podstawie pracy *Struktura finansowa Unii Europejskiej*.

W 2007 roku decyzją Rady Kolegium Gospodarki Światowej Szkoły Głównej Handlowej uzyskał tytuł doktora na podstawie *rozprawy Struktura finansowania Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego ze szczególnym uwzględnieniem wspólnego finansowania*.

Wraz z rozwojem naukowym dr Grzegorz Kozłowski wyróżniał się niemal równoległe dużą aktywnością zawodową, która jak wynika z dorobku wydawniczego pozwalała mu na przyswajanie szerszej wiedzy empirycznej możliwej do wykorzystania w prowadzeniu badań i we wspomnianych publikacjach. Można stwierdzić, że brał w ten sposób udział w obserwacji uczestniczącej, czego efekty możliwe są do wychwycenia w treści zgłoszonego osiągnięcia naukowego, a także w publikowanych artykułach naukowych.

Należy wskazać, iż doświadczenie bezpośredniej styczności z zagadnieniami polityki międzynarodowej w obszarze bezpieczeństwa umożliwiło dr. Grzegorzowi Kozłowskiemu uzupełnienie wiedzy teoretycznej poprzez czerpanie z doświadczeń praktyka. Habilitant zatrudniony był w Departamencie Polityki Bezpieczeństwa Europejskiego, Stałym Przedstawicielstwie RP przy Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego i Unii Zachodnioeuropejskiej, Departamencie Polityki Bezpieczeństwa MSZ. Wchodził w skład zespołu negocjacyjnego do spraw stacjonowania sił zbrojnych USA w Polsce. Sprawował funkcje kierownika wydziału ekonomicznego Ambasady RP w Waszyngtonie koncentrując się m.in. na współpracy polsko-amerykańskiej. Na uwagę zasługuje także pełnienie funkcji dyrektora Departamentu Ameryki MSZ. Od 2018 roku, jak wspomniano, jest nadzwyczajnym i pełnomocnym ambasadorem RP w Republice Estońskiej.

3. Działalność naukowo-badawcza

Zainteresowania badawcze dr. Grzegorza Kozłowskiego rozwijają się na trzech płaszczyznach: polityki bezpieczeństwa i zagranicznej USA, organizacji i funkcjonowania NATO oraz polityki bezpieczeństwa i zagranicznej Republiki Estońskiej.

Dorobek wykazany w informacji o działalności naukowej wskazuje na świadomy wybór pozostawania początkowo w sferze zagadnień związanych z polityką bezpieczeństwa w aspekcie podstaw finansów dotyczących Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz jego członków ze szczególnym uwypukleniem roli USA. Widoczny rozwój publikacyjny doprowadził kandydata do zagadnień związanych z regionem Bałtyku i Republiki Estońskiej czego aktualnym przykładem jest wskazana monografia. Artykuły publikowane przez autora zamieszczane były w punktowanych czasopismach.

W dorobku publikacyjnym należy wskazać monografię *Finanse NATO*, Wyd. Bellona (zbieżna tematycznie z zagadnieniem przedstawionym w dysertacji z 2007 r.) wydaną w 2008 roku oraz monografię *Problematyka podziału obciążeń w wybranych sojuszach polityczno-wojskowych USA*, Wydawnictwo Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2021, ss. 194, ISBN 978-83-7306-984-8. Należy także wymienić monografię wskazaną jako osiągnięcie naukowe.

Jest współredaktorem dwóch wydawnictw zwartych ze wskazaniem 50 procentowego udziału. Jest autorem rozdziałów w siedmiu monografiach naukowych, w tym w wydawnictwach zagranicznych, czternastu artykułów w czasopismach naukowych, w tym w zagranicznych. Jeden wskazany tekst jest współautorski zaś dwa w trakcie procesu wydawniczego. Trzy teksty ukazały się w czasopismach określonych jako *inne*, lecz warto zauważyć, że są to czasopisma zagraniczne związane z dyplomacją, co jak należy sądzić posiada duże znaczenie dla upowszechniania wiedzy naukowej. Warto odnotować kilkadziesiąt wystąpień w trakcie konferencji krajowych i międzynarodowych, w tym organizowanych za granicą. Dr Grzegorz Kozłowski uczestniczył jako organizator w szeregu konferencji (4) i seminariów (1).

Według Google Scholar kandydat odnotował 13 cytowań, Indeks Hirscha – 3. Zgodnie z wykazem MNiSW – 559 punktów.

4. Ocena zgłoszonego osiągnięcia naukowego

Dr G. Kozłowski jako osiągnięcie naukowe zgłosił monografię *Smart not Small. Polityka bezpieczeństwa Republiki Estońskiej*, Wydawnictwo Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin 2020, ISBN 978-83-7306-965-7, ss. 372, której recenzentami wydawniczymi są prof. dr hab. Raimo Pullat (Uniwersytet w Tallinnie) oraz dr hab. Zdzisław Śliwa (Bałtycka Akademia Obrony). Monografia składa się z

wprowadzenia, sześciu rozdziałów, zakończenia, wykazu skrótów, bibliografii oraz wykazu map, wykresów i tabel.

Problematyka polityki bezpieczeństwa czy też zagadnienie środowiska bezpieczeństwa Republiki Estońskiej opisywane są sektorowo lub też państwo te znajduje się w większych, zbiorowych pracach jako jedno z państw stanowiących element większego systemu np. państw bałtyckich. Wspomniana przez autora w pracy monografia M. Kamińskiego *Obrona narodowa Republiki Estonii* ujmuje bezpieczeństwo Republiki Estońskiej uwypuklając jednak głównie zagadnienie obrony militarnej tego państwa. Problem kształtowania polityki bezpieczeństwa zapewniającej spokojny i pewny rozwój oraz brak zagrożeń zewnętrznych dotyczy wszystkich państw małych, nie tylko Estonii. Wskazuje się tu na ideę „Państwa inteligentnego” oraz konieczność oparcia na jakości a nie ilości, wspierania przez takie państwo technologii AI, sprawnej dyplomacji, wpływania na opinię publiczną (S.N. Litsas, *Smart, Not Small: The Abraham Accords and the Role of Small States*).

Przedmiotem badań autor czyni wewnętrzny (krajowy) oraz zewnętrzny (międzynarodowy) wymiar polityki bezpieczeństwa Estonii, co implikuje przyjęcie szerokiego pola badawczego. Stąd autor ujmuje tytułową *politykę bezpieczeństwa* w sposób holistyczny akcentując niektóre jej elementy w większym stopniu (rola NATO) inne sygnalizując (bezpieczeństwo społeczne, wewnętrzne w interpretacji i koncepcji Estonii). Praca zgodnie z zaprezentowanym założeniem ma charakter teoretyczno-empiryczny i chociaż w tytule autor nie wskazuje ram czasowych dotyczących jego badań, to w treści wskazuje na genetyczne ujmowanie takich zagadnień jak uwarunkowania historyczne (do wycofania rosyjskich żołnierzy i regulacji kwestii granicznych, rozdz. 1), proces akcesyjny do NATO (rozdz. 4).

Autor wskazuje główny problem badawczy, jako dotyczący „założeń polityki bezpieczeństwa Republiki Estońskiej w warunkach istniejących determinantów geostrategicznych” nie formułując go *expressis verbis* (s. 14). Zarówno pytania jak i hipotezy szczegółowe korespondują ze sobą oraz z treścią poszczególnych rozdziałów. W rozdziałach autor odpowiada na pytania szczegółowe weryfikując przyjęte hipotezy: Jakie uwarunkowania mają decydujący wpływ na kształtowanie się polityki bezpieczeństwa Estonii? Na jakich podstawach militarnych i pozamilitarnych oparty jest system bezpieczeństwa państwa? Jak kształtowały i kształtują się relacje Estonii z NATO w okresach

przed- i poakcesyjnym? Jakie znaczenie dla bezpieczeństwa Estonii stanowi międzynarodowa współpraca dwu- i wielostronna? Czy Estonia jest beneficjentem ekonomicznym Sojuszu?

Przyjęta przez autora, rozbudowana, główna hipoteza robocza brzmiąca: „w warunkach istniejących determinantów geostrategicznych, zdominowanych przez polityczne, militarne, historyczne oraz demograficzne uwarunkowania relacji rosyjsko-estońskich, priorytetem polityki bezpieczeństwa Estonii jest jej oparcie na prawach i obowiązkach wynikających z członkostwa w Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, w tym przede wszystkim zasadzie kolektywnej obrony, przy dopełniającej roli własnych zdolności militarnych oraz wsparcia zewnętrznego w drodze współpracy dwu- i wielostronnej” (s. 14) w toku badań została przez niego w pełni potwierdzona.

Celem głównym przeprowadzonych badań według autora „było usystematyzowanie, uporządkowanie i poszerzenie wiedzy w zakresie polityki bezpieczeństwa Republiki Estońskiej”. Warto może zauważyć, że celem (w przypadku celu szczegółowego) nie może być sam proces analizy lecz jej wynik (a. analizę potencjału Estonii i wynikających stąd konsekwencji; b. analizę procesu akcesyjnego Estonii do Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz charakteru jej członkostwa w NATO od 2004 r). Należy stwierdzić, że wyznaczony cel został osiągnięty.

Interesującą (potwierdzoną w toku prowadzonych badań) hipotezą szczegółową wśród szeregu innych, jest dotycząca konieczności przyjęcia i prowadzenia takiej polityki, dzięki której państwo (małe) sprawiać będzie wrażenie silniejszego niż jest w istocie. Autor bardzo dobrze ukazuje działania i sukcesy Republiki Estońskiej w zakresie aktywności „powyżej własnego potencjału”. Pozostałe hipotezy szczegółowe brzmią: „a. Opierając swoje bezpieczeństwo na zasadzie obrony kolektywnej Sojuszu, Estonia jest determinowana do aktywnego członkostwa w NATO i wypełniania wszystkich zobowiązań Organizacji (w tym finansowych); b. Szerokie spektrum zagrożeń ze strony Rosji skłania Estonię do rozbudowy własnych zdolności w zakresie bezpieczeństwa militarnego i niemilitarnego; c. Estonia realizuje aktywną i powyżej własnego potencjału politykę bezpieczeństwa i zagraniczną, skutecznie wykorzystując zbudowane przez siebie zdolności w zakresie nowoczesnych technologii (w tym bezpieczeństwa teleinformatycznego); d. Estonia prowadzi zdywersyfikowaną zewnętrzną politykę bezpieczeństwa, opartą na ścisłej i jednoczesnej współpracy z państwami członkowskimi NATO oraz neutralnymi państwami sąsiedzkimi, pomimo różnic w polityce tych państw wobec Federacji Rosyjskiej”.

Autor w swoich badaniach przyjął koncepcję konstruktywistyczną, co jak należy mniemać w przypadku jego możliwości (dostępu do źródeł jak i polityków estońskich) ujmowania empirii i przy dynamicznie zmieniającym się środowisku bezpieczeństwa państwa, które dane mu było poznać właśnie od strony polityki, jest słusznym podejściem. Autor z racji pełnionej funkcji dyplomaty wskazuje na wykorzystanie w badaniach wywiadu pogłębionego. Najwyraźniej pozyskane informacje posłużyły mu do sformułowania wniosków dotyczących jego badań, lecz w odnośnikach brak jest wskazania, które dane pochodzą z tak przeprowadzonych badań. Zauważyć należy, że wartością przeprowadzonych badań jest możliwość wykorzystania w nich, przez autora - obserwacji uczestniczącej umożliwiającej realną weryfikację wyników badań.

W badaniach wykorzystano ilościowe i jakościowe metody analizy, metodę komparatystyczną, analizy i krytyki piśmiennictwa, badania dokumentów obejmujących problematykę polityki bezpieczeństwa (Konstytucja, ustawy i akty niższego rzędu, wybrane umowy międzynarodowe oraz doktryny bezpieczeństwa Estonii i Federacji Rosyjskiej).

Należy zgodzić się z autorem, że interdyscyplinarność badanego problemu skłania do wykorzystania różnych metod badawczych. Obszar badawczy (polityka – bezpieczeństwo) wyznaczony przez autora może zawierać się w naukach o bezpieczeństwie jak i naukach o polityce i administracji, można ujmować go z perspektywy stosunków międzynarodowych, szczególnie w kwestiach dotyczących bezpieczeństwa zewnętrznego Republiki Estońskiej i uwypuklanej w tym roli Stanów Zjednoczonych Ameryki oraz zagrożeń ze strony Federacji Rosyjskiej. Należy stwierdzić, że w ostatecznym kształcie monografia zachowuje politologiczny charakter.

W monografii wykorzystano bogatą literaturę przedmiotu z wykorzystaniem aktów prawnych, dokumentów wytworzonych przez instytucje estońskie, rosyjskie i organizacje międzynarodowe. Wskazana literatura jest zarówno krajowa jak i zagraniczna, w tym estońska. Autor korzystał również obszernie z istniejącej netografii. Zawartość bibliografii została podzielona na Literaturę, Dokumenty, Inne źródła. W części „Literatura” autor umieścił zarówno artykuły jak i druki zwarte.

Geopolityczna sytuacja Estonii sprawia, że znajduje się ona na styku dwóch wektorów zachodniego i wschodniego. Z jednej strony jest to NATO z USA a z drugiej Rosja. Autor przywołując Samuela Huntingtona wskazuje, że jest ona położona na wschodniej rubieży zachodniej cywilizacji. Co z punktu geopolitycznej sytuacji Polski jest dość interesujące

zwłaszcza w aspekcie idei „wschodniej flanki NATO”. Interesujące byłoby poszerzenie tego wątku (s. 61). Interesujące byłoby także szersze spojrzenie na kwestię mniejszości rosyjskojęzycznej w tym w szczególności na jej kontakty i rolę (o ile taką odgrywa) we wzajemnej integracji pozostałych grup narodowościowych (Białorusini, Ukraińcy) zamieszkujących Republikę Estońską (s. 71).

Ważną informacją, chociaż umieszczoną w przypisie, jest wskazanie, że w Republice Estońskiej (co prawda marginalnie), rozważa się możliwość zaistnienia sytuacji, gdy państwo to będzie musiało swoją obronę oprzeć jedynie na własnych siłach (s. 84). W kontekście zagrożenia ze strony Federacji Rosyjskiej i wspomnianego przez autora wizerunku Estonii, jako „kraj rusofobicznego” można się zastanowić nad działaniami w tym zakresie „propagandy” rosyjskiej (s. 93, 142).

Autor opiera się na Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Federacji Rosyjskiej przyjętej w grudniu 2015 roku. Jednakże w lipcu 2021 roku prezydent FR zatwierdził nową Strategię. Monografia została co prawda opublikowana w 2020 roku, lecz możliwe, że założenia nowej strategii pojawiły się w dyskursie publicznym wcześniej.

Pewien niedosyt poznawczy daje się odczuć w zakresie przedstawienia dyplomacji jako obszaru działania w zakresie bezpieczeństwa międzynarodowego. Można było oczekiwać szerszego rozwinięcia tego zagadnienia zwłaszcza w pryzmacie zawodowego ayciorysu habilitanta związanego przecież z dyplomacją. Trudno odmówić znaczenia dyplomacji państwa małego, szczególnie, że w tym obszarze można spodziewać się intensyfikacji aktywności w zakresie tworzenia wizerunku potencjału małego państwa, jako większego niż jest w istocie (s. 121-124). W związku z powyższym powstaje pytanie, w czym przejawia się aktywność dyplomacji estońskiej, w szczególności wojskowej?

Jak słusznie wskazuje autor, Rosja jest jednym z pionierów działań propagandowo-informacyjnych. Warto jednak nadmienić, że manipulacja informacją była stosowana w Rosji z ukierunkowaniem na zewnątrz (społeczeństwa, rządzący) o wiele wcześniej niż w XX wieku. Jeszcze w okresie oświecenia wpływno na zachodnioeuropejskich pisarzy by ci „postrzegali” Rosję na wskroś pozytywnie. Manipulacja informacją ze strony władz Rosji w XIX wieku dotyczyła np. polskich powstańców styczniowych i sytuacji Polaków w porozbiorowej Polsce. Docenić należy, iż w monografii odpowiednio zaakcentowano znaczenie działań dezinformacyjnych ze strony Rosji. Także bezpieczeństwo teleinformatyczne i traktowanie cyberprzestrzeni jako kolejnej przestrzeni walki skierowanej

przeciwko Republice Estońskiej znalazło odpowiednie miejsce w recenzowanej pracy. Przykładem ataku na infrastrukturę teleinformatyczną w Estonii są agresywne działania podjęte w 2007 roku przeciwko tej infrastrukturze w aspekcie sporu wokół usuwania pomników radzieckich żołnierzy. Należy w tym kontekście wspomnieć o istniejącym od 2006 roku CERT – EE (Computer Emergency Response Team) służącym do reagowania na incydenty bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni. Jak wynika z badań prezentowanych w monografii technologia AI daje możliwość skutecznej obrony mimo nikłych możliwości wzmacniania potencjału militarnego. Republika Estońska ukazywana jest tu jako państwo, które po incydencie w 2007 roku, przejęło inicjatywę w ramach NATO w zakresie budowy obrony w cyberprzestrzeni (s. 137).

5. Aktywność i współpraca z ośrodkami badawczymi

Dr G. Kozłowski wykazuje szczególną aktywność w dziedzinie współpracy z ośrodkami badawczymi. Prowadził cykl wykładów w Krajowej Szkole Administracji Publicznej poświęcony zagadnieniom związanym ze statusem funkcjonariusza międzynarodowego w NATO (2006) oraz polityce zagranicznej Stanów Zjednoczonych (2016). W Akademii Obrony Narodowej (Akademii Sztuki Wojennej) prowadził zajęcia poświęcone polityce bezpieczeństwa USA oraz relacjom polsko-amerykańskim (2015-2016). Prowadził wykłady na zaproszenie American University w Waszyngtonie (październik 2010), Politechniki w Tallinnie (wrzesień 2019) Uniwersytetu w Tartu (wrzesień 2019) oraz Bałtyckiej Akademii Obrony w Tartu (grudzień 2019). Współpracuje z Ośrodkiem Studiów Amerykańskich Uniwersytetu Warszawskiego a także ośrodkami badawczo-eksperymentalnymi w Waszyngtonie (Atlantic Council) oraz Center for European Policy Analysis oraz International Centre for defence and Security w Tallinnie. Dr G. Kozłowski współpracuje także ze środowiskiem akademickim w Estonii (Uniwersytet w Tallinie, Politechnika w Tallinie oraz Uniwersytet w Tartu).

Jako współkierownik i wykonawca uczestniczył w projektach: MSZ i Ośrodka Studiów Amerykańskich Uniwersytetu Warszawskiego (2014-2015); MSZ oraz Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych (2017); Ambasady RP w Tallinnie i Uniwersytetu w Tartu (2020).

W latach 2013-2016 habilitant był członkiem Rady Programu Fulbrighta, gdzie pełnił funkcję przewodniczącego komisji ds. public relations i marketingu. Jest współtwórcą Polsko-Amerykańskiej Rady Innowacyjności, gdzie organizował współpracę pomiędzy instytucjami naukowymi a podmiotami gospodarczymi w zakresie innowacji. Był członkiem rady Polskiej Agencji Kosmicznej (2017-2018) oraz Stowarzyszenia Euroatlantyckiego (2014-2021). Jest także członkiem Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych. W zakresie działalności organizatorskiej organizował ponadto seminaria i konferencje dotyczące relacji polsko-amerykańskich i polsko-estońskich.

Istotność i mnogość inicjatyw dotyczących współpracy z podmiotami naukowymi wskazuje, że dr G. Kozłowski spełnia kryteria wskazane w art. 219, ust. 1, pkt 3 wspomnianej ustawy: „wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej”.

6. Konkluzja

Po zapoznaniu się ze zgłoszonym przez dr. Grzegorza Kozłowskiego osiągnięciem naukowym pt. *Smart not Small. Polityka bezpieczeństwa Republiki Estońskiej*, stwierdzam, że **stanowi ono znaczny wkład w rozwój nauk o polityce i administracji** w tym w szczególności w obszarze kognitywnym i eksplanacyjnym oraz predykecyjnym. Art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2021 r. poz. 478).

Po zapoznaniu się z aktywnością badawczą i organizacyjną dr Grzegorza Kozłowskiego w obszarze współpracy z innymi instytucjami naukowymi stwierdzam, że **wykazał się istotną aktywnością naukową w więcej niż jednej uczelni i instytucji naukowej** przez co spełnia on w tym zakresie warunek „wykazywania się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej”. Art. 219 ust. 1 pkt. 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2021 r. poz. 478).

Ponadto Pan dr Grzegorz Kozłowski **posiada stopień doktora**, czym spełnia warunek wskazany w Art. 219 ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2021 r. poz. 478).

Tym samym opowiadam się z przyznaniem Panu dr. Grzegorzowi Kozłowskiemu stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauk o polityce i administracji.

17.07.2022, Adam Kosiński